

Różanecznik żółty (*Azalia pontyjska*) *Rhododendron luteum* (4093)

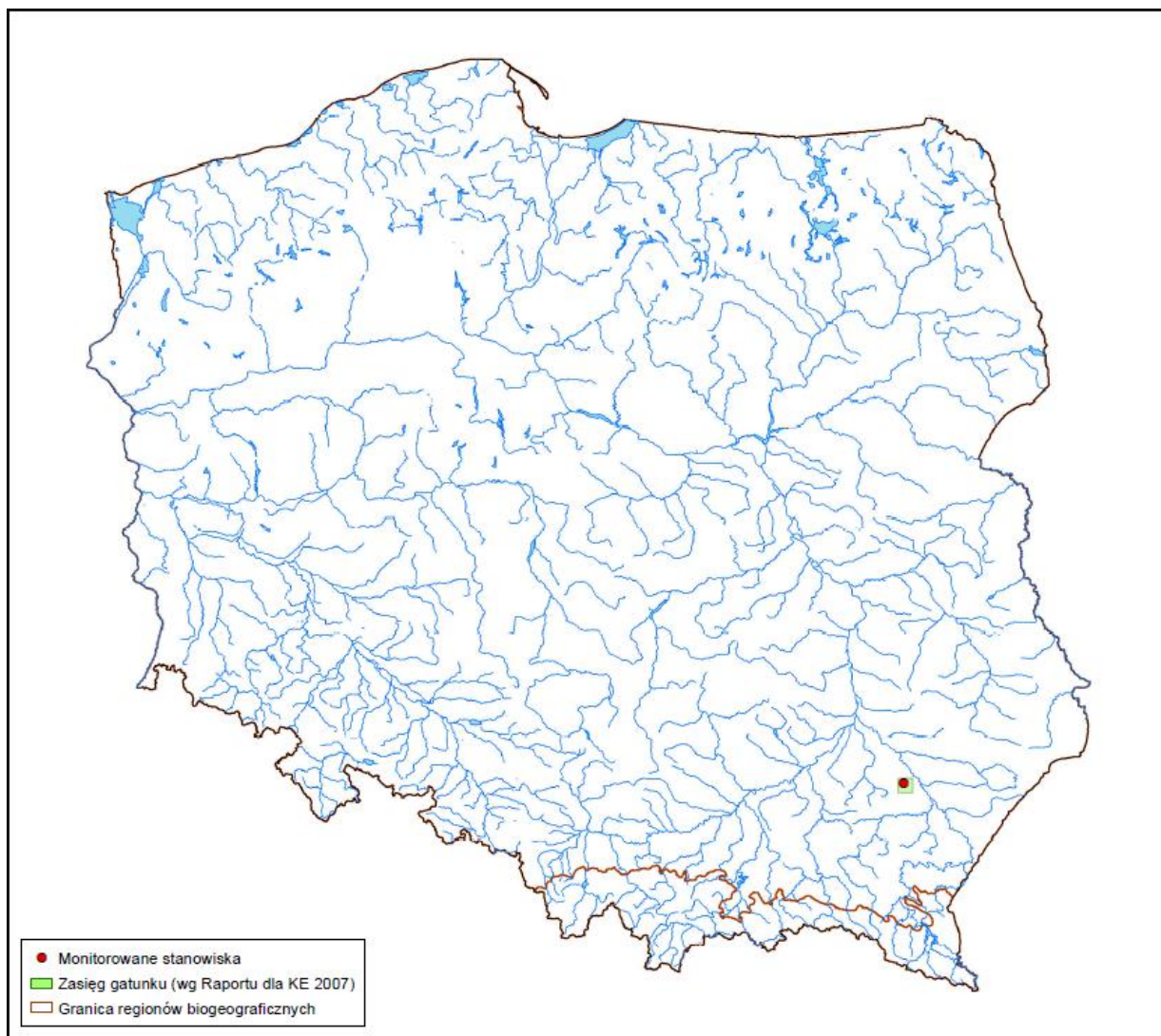
Koordynator: Edward Walusiak

Ekspert lokalny: Walusiak Edward

Gatunek był objęty monitoringiem w 2010 roku.

Liczba i lokalizacja stanowisk i obszarów monitoringowych

Azalia pontyjska jest jednym z najrzadszych składników flory Polski. Jest znana tylko z jednego, naturalnego stanowiska. Zostało ono odkryte w 1909 r. przez miejscowego nauczyciela J. Jędrzejowskiego. Znajduje się ono w miejscowości Wola Zarczycka (gmina Nowa Sarzyna) w województwie Podkarpackim.

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk monitoringu gatunku na tle jego zasięgu geograficznego

W 1948 r. stanowisko azalii zostało uznane za zabytek przyrody, a w 1957 r. objęto je ochroną rezerwatową (zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 14 lutego 1957r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody. M.P. z dnia 16.03.1957). Stanowisko to jest oddalone od innych, najbliższych, leżących na Polesiu o ok. 300 km.

Monitoring objął więc całą, znaną populację tego gatunku i jest reprezentatywną próbą dla oceny jego stanu, zarówno na poziomie obszaru Natura 2000 jak i regionu kontynentalnego.

Tab. 1. Zestawienie badanych stanowisk i obszarów

Nazwa stanowiska	Lokalizacja stanowiska
Kołacznia	Rezerwat Kołacznia, PLH180006 Kołacznia

Wyniki badań i ocena stanu zachowania

Stan populacji

Liczebność różanecznika żółtego na stanowisku objętym monitoringiem określono na około 150 osobników, zgrupowanych w kilku dużych skupieniach (było ich ok. 35). Z danych publikowanych wynika, że jest ona na stałym poziomie, dlatego określono ją jako właściwą (FV). Krzewy w większości kwitły i owocowały.

Na liściach kilku osobników stwierdzono objawy choroby prawdopodobnie spowodowane działalnością grzybów bądź owadów, brak eliminacji tego zagrożenia w przyszłości może jednak skutkować jego rozprzestrzenieniem. W literaturze wymienia się również obecność grzyba *Exobasidium discoideum* tworzącego galasy.

Część krzewów miała wyraźnie suche bądź zasychające pędy - być może w wyniku przemrożenia.

Stan siedliska

Fragmentację siedliska oceniono jako małą (U1), a cała populacja zajmowała ok. 30% obszaru całego rezerwatu (U1). Warunki na stanowisku podważają sens określania tego wskaźnika w przyszłości.

Jako **powierzchnię potencjalnego siedliska** ze względu teren znajdujący się w środku lasu, dodatkowo ogrodzony, określono cały obszar rezerwatu (0,1ha) wraz z fragmentem przylegającego terenu i oceniono jako właściwy (FV), choć może ona być większa.

Gatunki ekspansywne obserwowane na stanowisku stanowiły ok. 30% (ocena U2) warstwy krzewów. Najczęstsze z nich to: *Sorbus aucuparia* jarzab pospolity, *Prunus spinosa* śliwa tarnina, *Frangula alnus* kruszyna pospolita, *Corylus avellana* leszczyna pospolita, *Rubus* sp. jeżyna.

Wśród **gatunków obcych** stwierdzono: *Coryza canadensis* przymiotno kanadyjskie, *Padus serotina* czeremcha amerykańska, *Pyrus* sp. grusza s.l (ocena U2), a w sąsiedztwie także dąb czerwony *Quercus rubra*.

Ocienienie oceniono na U2 i kształtowało się na poziomie 20% (okresowo, w zależności od pory dnia może być większe, ze względu na otaczające teren rezerwatu zbiorowiska leśne).

Na całym stanowisku powierzchnia odkrytego podłoża, która potencjalnie stanowi **miejsce do rozmnażania** (nie obserwowano do tej pory osobników rozmnażanych generatywnie) wynosiła ok. 5% co ocenione zostało jako U1 (niezadowolająca).

Na 70% określono **stopień zarośnięcia siedliska przez drzewa i krzewy** (ocena U1 – niezadowolająca).

Średnia wysokość krzewów różanecznika wynosiła średnio 1,2 m, przy maksymalnej 2 m co zostało określone jako właściwe (FV).

Zwarcie warstwy krzewów (bez różanecznika) określono na poziomie ok. 40%, co wydaje się zbyt duże, gdyż prowadzić będzie do konkurencji o miejsce, a więc kwalifikuje się do oceny U2 – zła. (Tab. 3)

Na objętych monitoringiem stanowisku stwierdzono 7 typów różnych oddziaływań naturalnych lub powodowanych przez człowieka:

140 – pozyskiwanie/usuwanie; pozyskiwanie gałęzi kwitnących okazów w celach dekoracyjnych - wpływ średni, negatywny;

251 – plądrowanie stanowisk roślin; widoczne ślady po łamaniu gałęzi – wpływ średni, negatywny;

300 – wydobywanie piasku i żwiru; w bezpośrednim otoczeniu rezerwatu widoczne ślady po dawnym, nielegalnym poborze piasku. W otoczeniu rezerwatu (do 200 m) świeże doły wydobywcze z reguły łączone z dzikim wysypiskiem śmieci – wpływ średni, negatywny;

420 – odpady, ścieki; na terenie rezerwatu odpady pozostawione przez turystów – wpływ średni negatywny;

501 – ścieżki, szlaki piesze, szlaki rowerowe; wzdłuż NE granicy rezerwatu biegnie śródleśna droga, przebiega tutaj też zielony szlak turystyczny Nowa Sarzyna – Wola Żarczycka, wpływ niewielki, negatywny;

600 – infrastruktura sportowa i rekreacyjna; w odległości ok. 500m znajduje się gospodarstwo agroturystyczne, wpływ niewielki, negatywny;

622 – turystyka piesza, jazda konna i jazda na pojazdach niezmotoryzowanych; obok rezerwatu biegnie szlak turystyczny PTTK; Nowa Sarzyna – Wola Żarczycka i śródleśna droga, wpływ niewielki, negatywny;

623 – pojazdy zmotoryzowane; ruch samochodowy, quady – wpływ średni, negatywny;

740 – wandalizm; zniszczone ogrodzenie rezerwatu, obrywanie gałęzi podczas kwitnienia, wpływ średni, negatywny;

948 – pożar (naturalny); do tej pory zarośla azali dwukrotnie uległy wypaleniu (brak danych o przyczynie pożaru), wpływ średni, negatywny;

962 – pasożytnictwo (zwierzęta); na liściach kilku osobników stwierdzono objawy choroby prawdopodobnie spowodowane działalnością grzybów bądź owadów. W literaturze wymienia się również obecność grzyba *Exobasidium discoideum* tworzącego galasy, wpływ średni, negatywny;

971 – konkurencja; intensywne wkraczanie gatunków krzewiastych skutkiem czego jest ograniczenie przestrzeni życiowej azali, wpływ silny, negatywny.

Jak widać z powyższego zestawienia największym problemem jest konkurencja ze strony innych gatunków, poza tym należy zwrócić uwagę na zbieractwo i wandalizm; różanecznik, jako roślina dekoracyjna często jest zrywany jako ozdoba do wazonów (okres kwitnienia). Obserwuje się też efekty wandalizmu w postaci zniszczonego ogrodzenia.

Ogólnie, na stanowisku stan populacji oceniono jako zły (U1). Stan siedliska - U2, Perspektywy ochrony oceniono jako niezadawalające (U1). (Tab. 3)

Tab. 2. Zestawienie ocen wskaźników i parametrów na badanym stanowisku

Parametr	Wskaźniki	Ocena (liczba stanowisk)
----------	-----------	--------------------------

		FV	U1	U2
Populacja	Liczba skupisk	x		
	Stan zdrowotny (procent osobników z obserwowaną chorobą liści)		x	
Siedlisko	Fragmentacja siedliska		x	
	Gatunki ekspansywne			x
	Gatunki obce/inwazyjne			x
	Ocienienie			x
	Powierzchnia odkrytego podłoża		x	
	Powierzchnia potencjalnego siedliska	x		
	Powierzchnia zajętego siedliska		x	
	Stopień zarośnięcia siedliska przez roślinność drzewiastą i krzewiastą		x	
	Wysokość krzewów różanecznika (średnia)	x		
	Zwarcie warstwy B (bez <i>Rhododendron</i>)		x	
Stan populacji			x	
Stan siedliska				x
Perspektywy ochrony			x	
Ocena globalna				x

Ponieważ stanowisko tego gatunku, jako jedyne w Polsce, zostało objęte siecią N2000 i utworzono dla jego ochrony obszar „Kołacznia”, oceny stanu ochrony na stanowisku są tożsame z tymi dla obszaru.

Tab. 3. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku w badanym obszarze N2000 i zarazem w regionie kontynentalnym

Stanowiska	Oceny			
	Stan populacji	Stan siedliska	Perspektywy	Ocena ogólna
Kołacznia	U1	U2	U1	U2

Informacja o gatunkach inwazyjnych

Na stanowisku stwierdzono obecność gatunków obcych, inwazyjnych. Były to: *Coryza canadensis* przymiotno kanadyjskie, *Padus serotina* czeremcha amerykańska oraz dąb czerwony *Quercus rubra*. Stanowią one, zwłaszcza czeremcha, realne zagrożenie dla stanu populacji azalii.

Informacja o zróżnicowaniu geograficznym stanu ochrony w regionie kontynentalnym

W związku z bardzo ograniczonym – do jednego stanowiska, występowaniem badanego gatunku, nie można rozważać zróżnicowania stanu ochrony ze względu na rozmieszczenie geograficzne. Należy jednak podkreślić, że stanowisko leżące w granicach Polski, jest stanowiskiem wyspowym i znajduje się daleko na zachód poza zwartym zasięgiem tego

gatunku. Nie należy więc spodziewać się optymalnych warunków siedliskowych i co za tym idzie, wzorcowego stanu populacji tego gatunku.

Podsumowując:

Różanecznik żółty jest jednym z najrzadszych składników flory Polski. W Czerwonej liście roślin i grzybów Polski (2006) posiada kategorię E (wymierające, krytycznie zagrożone) a w Polskiej czerwonej księdze roślin (2001) CR (krytycznie zagrożone), znajduje się także pod całkowitą ochroną prawną. Stan populacji i siedliska nie są w dobrej kondycji, dlatego należy rozważyć podjęcie działań o charakterze ochrony czynnej i stanowisko objąć regularnym monitoringiem;

- stan zdrowotny roślin jest niewłaściwy, na liściach kilku osobników stwierdzono objawy choroby prawdopodobnie spowodowane działalnością grzybów bądź owadów – w chwili obecnej nie rzutuje to na stan całej populacji; część pędów jest sucha, prawdopodobnie przemarzła.
- najważniejszym czynnikiem negatywnie oddziałującym na stan siedliska, a także stanowiącym zagrożenie jest wkraczanie ekspansywnych gatunków, zwłaszcza drzew i krzewów
- obce gatunki inwazyjne zważywszy na niewielki areał rezerwatu, stanowią dość istotne zagrożenie;
- badań wymagają czynniki wpływające na sukces reprodukcyjny (różanecznik co roku obficie kwitnie i owocuje, niestety w naszym klimacie nie stwierdzono rozmnażania generatywnego, rozmnaża się tylko wegetatywnie).